Дегтярь Н.В.
Сумський національний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ РИНКІВ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ

Механізм формування ринків екосистемних послуг є одним із сучасних інноваційних науково-методичних підходів, сутність якого полягає у створенні нових ринків, які б перерозподіляли фінансові потоки на користь організацій та підприємств, що зберігають екосистеми та біорізноманіття. Основою для формування таких ринків мають стати платежі за екосистемні послуги, які повинні стати ефективним економічним інструментом, що підтримує збереження й раціональне використання всіх функцій природного капіталу [1].

Одними з найбільш вагомих екосистем, які надають необхідні людству екосистемні послуги, є водно-болотні угіддя (ВБУ). Сьогодні міжнародні політичні та наукові спільноти дійшли висновку про необхідність обліку економічної цінності екосистем ВБУ та їх послуг, як одного з базисних ресурсів розвитку економічних суб'єктів на різних ієрархічних рівнях управління. Прототипом для створення ринків екосистемних послуг ВБУ можуть стати існуючі сьогодні вуглецеві ринки. Бенефіціарами екосистемних послуг ВБУ є не лише місцеве населення, але і населення сусідніх регіонів, держав, в умовах розташування ВБУ у трансграничних територіях. Окрім цього, бенефіціарами глобальних екосистемних послуг є людство в цілому, за умови, що ВБУ має міжнародне значення.

Формування міжнародних, національних, регіональних, локальних ринків екосистемних послуг ВБУ в даний час потребує ґрунтовних наукових та прикладних екологічних, економічних та інших галузевих досліджень, а також формування інституційного підґрунтя для впровадження цього механізму у різних країнах. Оскільки особливо цінні екосистемні послуги надаються водно-болотними угіддями, які мають міжнародний статус та захищаються «Конвенцією про водно-болотні угіддя», то механізм функціонування міжнародних ринків екосистемних послуг ВБУ, на наш погляд, доцільно, здійснювати на засадах, закладених у цій конвенції. Загальна площа водно-болотних угідь міжнародного значення 193815,921 тис. га. Найбільші площі водно-болотних угідь міжнародного значення знаходяться на території таких країн, як Канада (13 066 675 га), Чад (12 405 068 га), Російська Федерація (10 323 767 га), у межах Європи, це – Франція (3 295 443 га), Данія (2 296 823 га) та Велика Британія (1 274 316 га). Україна за загальною площею водно-болотних угідь міжнародного значення посідає 44 місце у світі та 9 – у Європі (744 651 га). Проте, усі ці ВБУ надають різні екосистемні послуги з особливою структурою економічних, екологічних та соціальних цінностей [2].

З цих позицій, для формування міжнародного ринку екосистемних послуг ВБУ доцільно врахувати означені цінності та сформувати баланс, резерв або дефіцит екосистемних послуг ВБУ, як підґрунтя для визначення донорства країни та розробки компенсаційних механізмів платежів за екосистемні послуги (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Характеристики умовного ринку екосистемних послуг ВБУ у окремих країнах світу

Країна	Баланс екосистемних послуг ВБУ з урахуванням біомісткості та екологічного відбитку, тис. дол. США[3]		Показник резерву (+), дефіциту (-) екосистемних послуг ВБУ, з урахуванням біомісткості та екологічного відбитку, тис. дол. США[3]	
	від	до	від	до
Канада	1 637 256,4	1 095 075 008,0	931 656,0	623 135 845,7
Австралія	956 049,0	639 451 074,4	517 723,2	346 277 898,2
Франція	108 788,5	72 762 943,3	-69 857,5	-46 724 030,5
Данія	72 510,3	48 498 324,7	-51 857,7	-34 684 872,6
США	48 369,8	32 352 038,4	-41 728,4	-27 909 919,1
Велика Британія	19 598,4	13 108 316,1	-49 288,4	-32 966 436,8
Німеччина	20 005,3	13 380 493,3	-26 878,9	-17 977 893,6
Норвегія	51 373,6	34 361 083,4	5 993,6	4 008 793,1
Нідерланди	7 184,2	4 805 117,5	-37 036,9	-24 772 013,3
Фінляндія	84 748,9	56 684 103,1	41 574,9	27 807 295,9
Японія	1 046,5	699 932,2	-6 349,8	-4 247 046,5
Росія	838 759,1	561 002 033,3	281 275,7	188 130 591,2
Мексика	205 094,1	137 176 704,3	-271 533,1	-181 614 228,2
Бразилія	1 165 760,4	779 716 054,2	811 069,0	542 481 574,6
Китай	81 825,8	54 728 970,5	-118 506,3	-79 262 646,9
Казахстан	133 967,8	89 604 043,8	-25 407,7	-16 993 870,4
Україна	28 110,0	18 801 300,3	-12 101,2	-8 093 833,3
Білорусь	17 069,6	11 416 930,3	-2 962,1	-1 981 173,2
Естонія	30 376,0	20 316 909,5	13 918,0	9 309 007,8
Угорщина	9 872,9	6 603 483,7	-3 352,4	-2 242 227,7
Туреччина	4 990,6	3 337 938,9	-4 723,9	-3 159 575,7

Польща	3 976,7	2 659 789,6	-3 857,4	-2 579 995,9
Азербайджан	1 964,9	1 314 232,1	-3 411,3	-2 281 653,0
Литва	3 492,9	2 336 192,4	-48,5	-32 447,1
Індія	20 173,8	13 493 220,3	-16 391,2	-10 963 241,5

Джерело: розраховано автором.

З метою подальшого розвитку методичного забезпечення формування ринку екосистемних послуг ВБУ доцільним є вжиття наступних заходів: узгодження сутністно-змістовної основи терміну «екосистемні послуги»; проведення інвентаризації екосистемних послуг ВБУ міжнародного значення та формування відповідного Реєстрів екосистемних послуг (аналог Реєстр вуглецевих одиниць) та бенефіціарів екосистемних послуг; розробка єдиних методичних підходів до визначення вартості екосистемних послуг ВБУ; розробка механізму платежів за екосистемні послуги з врахуванням біомісткості ВБУ та характеру господарського використання їх послуг.

1. Котко А.А. Включение экосистемной продукции и услуг в систему экономических взаимоотношений // Электронный журнал BioDat. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://www.biodat.ru/doc/lib/kotko3.htm
2. The Ramsar Convention Manual: a Guide to the Convention on Wetlands. Gland, Switzerland: Ramsar Convention Secretariat, – 5th ed. 2011. – 106 p.